

# ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E.

*Negyedik évfolyam.*

*IV. füzet.*

*Április 1863.*

## A sarjerdő.

(Folytatás.)

### A sarjerdő ápolása, tatarozása és nevelése.

A sarjerdő vágásaiból a vágott fa, kivált a késő tavaszi vágásnál azonnal, minden esetre pedig, míg a sarjak nem mutatkoznak, legalább a vágás széleire kihordandó; mert ha a tuskók egyszer hajtani kezdenek, a kihordás alkalmával azokon, a sarjak letörése és a kéreg megsértése által, elkerülhetlenül igen nagy kár fog ejtetni.

A marha legeltetés a fiatal sarjerdőnek sokkal inkább árt mint az épen olyan, vagy még magasabb, magról kelt serdénynek, nem csak azért mert a húsosabb sarjakat a marha mélyebben lerághatja mint a kevésbé nedvdús magcsemetét, hanem főkép azért mert a sarjak az anyatorzsról könnyebben letörhetők mint a magról kelt gesztecskék a földből kihúzhatók. Ugyanazért a fiatal sarjerdőt mindaddig legeltetési tilalom alá kell helyezni míg az annyira meg nem nőtt és erősödött, hogy abban a legelő marha lényeges kárt nem tehet. A tilalom idő tartama egészen helyi körülményektől függ, úgy, hogy ezt általánosan helyes számmal kifejezni akarni képtelenség volna.

Tudjuk hogy a kecske, a juh, a fiatal és megnőtt szarvasmarha és a ló nagysága és falánksága szerint különfélekép árt a fiatal erdőnek; mire az erdő fölszabadításánál fő tekintettel kell lenni. Tudjuk továbbá, hogy különféle fanemeink nemcsak ugyanazon, hanem különféle termékenységi talajon is igen különböző növekvést mutatnak, s e szerint rövidebb vagy hosszabb idő alatt érik el azon magasságot melylyel a *legelő marha szája alól kinőttek*. —

Ha a hajtások igen bokrosan törnek elé, akkor a sarjak számának sokasága miatt azok nem nőhetnek oly élénken; ily esetben célszerű az erdőt gyérités alá venni, oly formán, hogy minden anyatuskón csak 2—3 legszebb szál hagyatik meg. Ha ezen gyérités augusztusban történik, akkor a nyert faanyagon kívül még a levágott sarjakról gyűjthető lombtakarmány is bőven jutalmazná a gyéritésre fordított munkát és költséget.

Találmint a mezőgazdaságnál ugy az erdészetenél is fő tekintettel kell lenni arra, hogy a választott üzemmódnál a talajból a lehető legnagyobb jövedelmet huzzuk. E cél elérésére a sarjerdőüzemnél kiváló gond fordítandó arra, hogy az erdő a megfelelő legjobb zárlatban tartassék; azért minden elgyengült vagy kiveszett anyatuskót azonnal ujjal kell pótolni, nemkülönben minden hézagot ifju törzsekkel betölteni. A sarjerdő ilyenén tatarozását nem szabad évekre halasztani, sőt inkább évenként kell eszközölni, a mi nem csak hogy kevésbé fog a birtokos terhére válni, hanem inkább jövedelmét állandósítani, illetőleg emelni fogja. Hogy mennyire fontos a sarjerdőt folytonos tatarozás által teljes zárlatban tartani azt az alábbi egyszerű példa a legjobban fogja mutatni. Vegyük fel, hogy egy községnek 450 hold, 30 éves fordában használt tölgy-sarjerdeje van melyből évenként 15 hold jönne vágás alá; egy hold 30 éves tölgy-sarjerdő teljes zárlat mellett ad, közép viszonyokat feltéve 24 normál öl fát; a 15 holdnyi vágásból nyerhetne tehát a község évenként 360 n. öl fát. Ha azonban az erdőben a kiveszett anyatuskók ki nem pótoltnak s ennek következtében az hézagossá válik, egy szóval teljes zárlatát elveszti, akkor az a fennebb említett 24

n. ölnyi holdankénti termést nem fogja adhatni. Ha ezen zárlat csökkenés például csak  $\frac{1}{4}$  tenne, a mit hazai erdeinkben bár hol is észlelhetni, akkor a vágandó fakészlet holdanként csak 18 öl, s az egész 15 holdnyi vágásban 270 öl lenne, s így az évi felhasználható termés 90 n. öllel volna kevesebb mint a kevés költséggel de szorgos utánlátással teljes zárlatban tartott sarjerdőnél.

A sarjerdőben támadt hézagokat ültetés, homlítás és dugványozás által szokták betölteni. A vetés — vagy nagyon fiatal ültőnczökkel való ertés, nem czélszerű, mert a magról kelt csemeték hossz-növésökben nem lévén képesek az első években igen gyorsan növvő sarjakkal versenyt tartani, ezek által elnyomatnak. Azért ha ültetés által akarjuk a hézagokat pótolni oly magas és erős csemetéket kell használnunk, melyeket a sarjak csak egy pár év múlva érhetnek utól. Ezen csemeték növeléséről valamint a homlítás és dugványozásról más alkalommal fogunk kimerítően szólni.

A sarjerdők állapotása vetés ültetés és dugványozás — vagy más üzemmódok átváltoztatása által történik. Az első esetben fő gonddal kell arra lenni, hogy a talaj kivált magasabb forda mellett és kevésbé erőteljes helyeken a kiaszás és kimerülés ellen eléggé védve legyen. E czélból nagyon előnyös soronként az elégülékeny és talajjavító vörös- és erdei-fenyőt, szintugy hársat és gyergyánt közbe ültetni. Ha ezen fanemek később a választott fő fanemet elnyomással fenyegetnék, kivágandók. A netalán nagyobb mértékben önvetényülés által betolakodó lágyfanemeket szinte csak akkor kell kivágni, ha ezek a főfanemet növéseben hátráltatni kezdenék, mert addig a talaj beárnyekolása által csak hasznosak. A lágyfanemek irtása legezészerűbben augusztusban történik, midőn az által tetemes mennyiségű lombtakarmányt is nyerhetni. — A sarjerdőnek az üzemmód átváltoztatása által való állapotásánál csak a szálerdő gazdaságból a sarjerdőüzemre való átmenetet említjük. Ha a szálerdő oly korban van, hogy még erőteljes sarjat képes hajtani, akkor a vágásnál úgy bánunk el vele mint a sarjerdő első letarlásánál; ha pedig az átváltoztatandó állab már oly öreg volna, hogy attól meg-



Ebből látjuk:

a) Hogy a tartamos üzemre szükséges *összes fakészlet*, mely nem egyéb mint az erdő anyag tőkéje, a sarjerdő üzemből mindig és sokkal kisebb mint a szálerdőnél még pedig annyira, hogy ezen különbség a megfelelő szálerdő fakészletének 62, 65 és 80 százalékát teszi, mely arány egyszerű számokban kifejezve azt jelenti, hogy ha a szál- és sarjerdő fakészletének különbsége a legjobb termőhelyen 100, akkor az a középminőségű termőhelyen 105 és a legsilányabb termőhelyen 129 lesz; ezen egyszerű arány mutatja tehát hogy a szóban lévő különbség a legszélsőbb termőhelyeknél is csak igen kis mértékben növekszik.

b) Hogy az *évi fatermés*, mely ismét nem egyéb mint az anyagtőke kamatja, az összes fakészletnek a szálerdőnél 2 százalékát, a sarjerdőnél pedig 5 százalékát teszi, vagy is a szálerdőnél az anyag kamatláb 2, a sarjerdőnél pedig 5; azonban mind annak daczára, hogy a kamatláb a sarjerdőnél nagyobb, az évi termés valódi összege még is kisebb, még pedig annál kisebb mennél rosszabb a termőhely, úgy hogy a szál- és sarjerdő termése közti különbség a szálerdőtermésének a legjobb termőhelyen 4,76, — a közép jóságú termőhelyen 14,63, — és a legcsékélyebb termőhelyen 43,25 százalékát teszi; a sarjerdő termésének a termőhely jóságával való ezen tetemes csökkenése egyszerű számokban adva azt mondja, hogy ha a termési különbség a szál- és sarjerdő közt a legjobb termőhelyen 100 akkor a közép szerűn 293 és a legsilányabban 704 normal-öl lesz.

Ezen arány a legvilágosabban mutatja, hogy minél silányabb a termőhely annál kisebb a sarjerdő termése a szálerdőéhez hasonlítva, s minél jobb a termőhely annál inkább megközelíti termésben a sarjerdő a szálerdőt; ez újra arra mutat a mit már fennebb mondtunk, hogy igen téves nézet az, hogy a sarjerdő silány talajon is jól tenyészik.

Ezen adatok általjában véve híven tükrözik vissza a sarj- és szálerdő fatermése közti viszonyt a mennyiben egy és ugyanazon

fanem a kétféle üzemmódban hasonlíttatik egymással össze; de azon kérdés is fölvethető, hogy miben változik ezen viszony ha két különböző fanemet, különböző üzemmódban hasonlítunk össze? a felelet erre nagyon egyszerű: minél inkább felel meg valamely fanem a kérdéses üzemmódnak, minél jobban tenyészik a választott talajon, és minél nagyobb fatermést ad azon fanem általjában véve; — annál előnyösebb arányokat is fog az mutatni. Így például, ha egy és ugyanazon talajon a tölgy szálerdőt, hasonló feltevések mellett gyertyán sarjerdővel hasonlítóknak össze, a szálerdőüzem előnyössége sokkal kirívóbb volna mint a fennebbi példában, mert a gyertyán egyáltaljában minden üzemmódban csekélyebb termést ad mint a tölgy; ellenben pedig, ha a tölgy sarjerdőt gyertyán szálerdővel hasonlítjuk össze az előny kivált a legjobb és közép szerű termőhelyeken az előbbi okból a tölgy sarjerdő részén lesz s a szálerdő csak a silányabb termőhelyeken fog természetes szerepében föltűnhetni.

A sarjerdő *tőkeértékének, tiszta jövedelmének és kamatlájának* összehasonlításáról a szálerdő hason-adataival, általjában véve ugyan az áll a mit az *anyagtőke* és fatermésről mondtunk:

A tőke értékek különbsége — ha a talaj értékét mind a két üzemmódnál egynek is vesszük, még sokkal nagyobb lesz mint az anyag tőkék közti különbség; mert a szálerdő magasabb koránál fogva nem csak nagyobb, de értékesebb fakészletet is tartalmaz. Hasonlókép az évi termés magasabb fa értékénél fogva több tiszta jövedelmet is fog szolgáltatni. Ebből önként következik, hogy hasonló viszonyok közt a sarjerdő nem csak kisebb anyagi hanem főkép jóval kisebb pénzbeli tiszta jövedelmet is ad mint a szálerdő. A pénz kamatláb azonban a szálerdőnél még is csekélyebb, ritkán érvén el 4% holott a sarjerdőnél rendszeren 5%. De melyik erdőgazdának is jutna eszébe az erdő jövedelmességét a kamatláb szerint megítélni; az üzemmódot, fanemet és helyes kezelést minálunk a fatermés és pénzbeli évi tiszta jövedelem jellemzi.

A sarjerdő mindamellett, hogy kevesebb fatermést és tiszta jövedelmet ad, kisebb birtokosoknál kedvelt és czélszerű is; nem fek-

szik abban oly nagy töke, könnyebben s még igen kis téreken is tartamosan kezelhető, kevésbé van kitéve a szeldöntésnek rovarfálásnak és a tűz veszélyének, ellenben a kései fagyok által többet szenved; a fa feldolgozása és kihordása valamint ertési (Kulturkosten) költségei többre kerülnek. Legnagyobb hiánya azonban az, hogy a forda rövidsége miatt a rövidebb időközökben egymásra következő tarvágások folytán, a talaj gyakrabban van kitéve, a nap és szél káros hatásának, minek következtében a talaj termékenysége és így a termés is mindég gyorsabban csökken úgy, hogy ezen üzemmódot huzamosb ideig nagyobb kár nélkül csak igen erőteljes talajok bírják eltűrni; — azért még egyszer legyen mondva, hogy sovány talajon a sarjerdő egyáltalában nincs helyén.

(Folytatása következik.)

## Hunfalvy János észrevételei

Erdődy Adolf válaszára az erdők ügyében.

Erdődi Adolf ur a „P. N.“ dec. 2., 3. és 4-iki számaiban a Magyar T. Akadémia okt. 10-iki ülésén az *erdők befolyásáról* tartott előadásomra válaszolt.

E válaszának veleje az: H. Érkövy urnak akarván felelni, szellemi röppentyűt Erdődy ur irataiból böngészgette; továbbá szenvedélyes elfogultsággal Erdődy ur szavait elferdítette; végre hamis adatokkal és helytelen számokkal ijesztgette a közönséget. Ezen vádakra lehető röviden akarok válaszolni.

A mi az elsőt illeti, igaz, hogy Érkövy ur székfoglaló értekezése szolgáltatta a legközelebbi alkalmat felszólalásomra; de az erdők befolyásáról és a faültetés szükséges voltáról általában akarván nézeteimet elmondani, talán csak nem követtem el főbenjáró bünt, midőn Erdődy urnak az „Erdészeti lapokban“ megjelent iratait is megérintettem; sőt azt talán annyival inkább tehettem; mivel Érkövy ur az „Aszályosságról“ irt könyvében az „Erdészeti lapok“-ra

hivatkozik, és székfoglaló értekezésében is az erdők befolyását ugyanazon érvekkel akarja kétségbe vonni, melyekkel Erdődy ur tette.

Az elferdítési vádat illetőleg be kell vallanom, hogy Erdődy ur számos értekezéseit szóról szóra nem idézhettem, és csak azon phrasisait említhettem meg, melyek, gyarló felfogásom szerint az ő nézeteit legpraegnansabban fejezik ki. Én azt állítottam vala, hogy Erdődy ur az erdők pusztítását mentegeti, sőt sok helyütt szükségesnek tartja; befolyásukat az eső képződésére, különösen a síkságon, tagadja; a faültetési kedvet lohasztja; az erdők feletti állami gyámkodást csak az általa ugynevezett természetes feltétlen erdőtalajra akarja szorítani. — Erre azt feleli: hogy ő csak a gazdaszat lehető legteljesb szabadsága mellett harczolt, a pusztítást sem védelmezi, csak hogy azt nem tartja erdőpusztításnak, mit sokan annak neveznek, s 'a faültetési kedvet is csak azért lohasztja, nehogy extrem eszmék oltassanak a nép vérébe, stb. Pedig az Erdészeti lapok III. évfolyama 17. lapján az általa ellenem idézett szavain kívül ezt is mondja: *A láz, mely eleinte csak szórványosan jelentkezett, jelenleg már majdnem országos bajjá nőtte ki magát.* Egyes, az események sorából kiragadt esetlegek minden kritika nélkül dönthetlen bizonyítékul vétetnek és jaj annak, a ki e *rémeszmék* ellen fel merne csak úgy könnyedén lépni, mert okvetlenül rossz hazafinak bélyegeztetnék. Szerencsés az, a kitől csak annyit kérdeznek: „van-e rá szükség“ stb. Már mégis csak szeretném tudni, hogy hol és miben nyilatkozott azon láz, mely majdnem már országos bajjá nőtte ki magát?

Abban, hogy 1852 óta néhányan az erdők befolyását a klímára vitattuk? vagy *Korizmics László* ur azon indítványában, hogy az Alföldön a faültetés országos költségen eszközöltessék? Én azt a lázt, azt az országos bajt sehol sem látom. — A buzaföldeket senki sem akarja beerdősíteni; mert ha az én javaslatom szerint a sülevényes alföldi gyepeket és legelőket, futóhomok-területeket s egyéb most hasztalanul heverő helyeket fákkal beültetnék, s teszem az alföldi rónaság 10 százalékát beerdősitenék, azzal még egyetlen holdat se kellene a repcze vagy buzaföldekből elvenni. E javaslatban tehát

nem látok valami országos bajt. — Sőt megvallom, hogy abban sem tudom azt a rémitő bajt felfedezni, ha Korizmics László ur indítványát elfogadták volna s az Alföld sivár homokterületein és sülevényes legelőinek nagy részén expropriatio útján és országos költségen ültettek volna fákat; mert az által az alföldi gazdák összesen és egyenként csak nyertek volna. No de hiszen Korizmics ur indítványából semmi sem lett.

Sokan emeltek már szót az erdőpusztítás ellen. Ezt Berzeviczy Gergely már 1802-ben tette. Hathatós szavakkal tették azt a magyar erdészegylet tagjai is mind gyűléseiken, mind értekezéseikben; sőt a *szlavoniai erdőkben* tett pusztításokat is megróvták. A kereskedelmi és iparkamrák is panaszkodtak az erdőpusztításról a kormányhoz fölterjesztett jelentéseikben. — Így a *sopronyi kamara* 1854–1856-diki jelentésében azt mondja: „A kamara területén eddigelé divatozó erdőgazdaságot tulajdonkép *csak a már létező erdőségek lassankénti kiirtásának* nevezhetjük. Még azon kevés erdőbirtokos vagy község is, melyek már szabályos vágást hoztak be, rendesen nem gondolnak az erdőkben előforduló kopár helyek, vagy gyér zárlatu területek beerdősítésével, valamint a gyökerek lassankénti kivésésével sem minél fogva csak tökéletlen gesztek nőhetnek. Beírják a fa kivágásával, s a szaporodást pedig a természetre bizzák. A lelkiismeretlen erdőpusztítások, melyek az erdőbirtokosok sok igyekezete daczára elkövettetnek, gyakran felszámíthatlan kárt okoznak! — Az erdők feletti kellő felügyelet, az erdészszemélyzet hiánya, a kerülők hanyagsága és hűtlensége, a köznépben uralkodó esztelenség, gonoszság és meggyökeredzett kártevési szokás, valamint azon tapasztalás mellett, hogy az erdei kártételek ritkán büntettetnek meg, különben is vajjni nehéz dolog.“ — Azután előszámlálja a visszaéléseket, melyek az erdők feletti felvigyázást akadályozzák, s végre azt mondja: „Mind-ezen visszaélések teljes elhárítása és az erdők erélyes megvédeése nélkül lehetetlen az erdei kártételeknek elejét venni s azokat hathatósan megfenyíteni: sőt általában észszerű erdőgazdaság sem képzelhető. Egyébiránt az új erdőtörvény életbeléptetésétől és szigorú alkal-

mazásától tetemes javulást remélünk.“ . . A kamara területére Stájerországból is szállítanak építő és szerszámfát.

Hasonlóan nyilatkozik a *temesvári* kamara 1853 — 1856-ki jelentésében. „Az erdészet elhanyagolását illető panaszok eddig nem használtak semmit. Csaknem minden járás arról tesz panaszt, hogy az erdők elpusztíttatnak, az erdei forda önkényesen állapíttatik meg a faültetés elhanyagoltatik. A tüzelő fa ölének ára már a termelési helyek közelében is 16 — 20 ft. pp. . . . Az idegen munka, másnak tulajdona iránti tisztelet, az embertársak élvezetei iránti jó indulat mindaddig nem verhet gyökeret, valameddig a fákat egyenként vagy tömegesen ki szabad irtani. Az ország régibb állapotáról való minden tudósítás megegyez abban, hogy ott, hol most fahiány van, hajdan terjedelmes erdők voltak. A Duna partjait fenyvesek borították. . . A Bácska erdősítése a 16. század első felében történt. Hova lett az erdők azon gazdagsága? A bánáti végvidéken levő Bielo Berdo most egy homoksivatag, míg még alig egy százada erdővel volt fődve. A még most is olykor kiásott fagyókerek bizonyítják, hogy ott az erdő kipusztíttatott.

Mesterséges erdőnevelésre itt általában véve még kevés gond fordíttatott, sőt a természetes fatenyésztést is a közös faizás, legeltetés, s egyéb szolgálmányok akadályozzák. — Mig a krassói hegység keleti oldalán létező szép erdőségek a birtokosoknak semmi hasznot sem hajtanak, addig a sikságon, kivált Torontál és Bácsmegyékben nyomasztó faszükség uralkodik; a tüzelő, s még inkább az építő és szerszámfa ára évről évre feljebb megy. . . A tartomány erdős földjének östökéje annyira megfogyott, hogy a katastrális fölvételkor holdanként a faszaporodást csak 0,45 ölre tehették. . . . A Bánságba az éjszaki Kárpátokból a Vágon és Dunán, Erdélyből a Maroson szállítanak építőfát.“

A *brassói* kamara különösen arról panaszkodik, hogy azon erdők, melyekben a volt jobbágyoknak is részők van, kiméletlenül kipusztíttatnak.

Igy idézhetnék még sok tudósítást, melyek az erdők pusztitá-

sáról az ország különböző részeiben szólnak. Vettem magán leveleket is, melyek a magánerdők kíméletlen pusztítását tárgyazzák. De Erdődy ur szerint mindez nem pusztítás a törvény értelmében, mert eddig az erdők nagyobb részét csak különféle vadak laktanyájául és vadászszenvedélyeink harcmezéjéül szoktuk volt tekinteni; csak most kong először a fejsze, s mi gyávák mindjárt felriadunk, egy futólagos pillantás hazánk erdőségeire mindenkit meggyőzhet, hogy azokban a vágható kort tulért állabok foglalják el a tér legnagyobb részét. — Ámde Erdődy ur *nem védi*, csak mentegeti és magyarázza a divatozó erdőgazdaságot!

Hogy némely vidéken a létező erdők egyrészt káros következmények nélkül ki lehetne vágni, azt senkisémm tagadja; csak hogy azon kérdés eldöntését nem lehet az egyes birtokosokra bízni, mert bizonyos, hogy minden erdőirtásnál többé kevésbé a közügy is érintelve van. S még ott is, hol aránylag sok erdő van, mint Szlavóniában, csak nagy óvatossággal kell a dologban eljárni. — Egy barátom, ki a mult nyáron látogatta meg a szlavóniai síkságot s vizsgálta az ottani növényzeti viszonyokat, azt írja nekem: „Ha a szlavóniai erdőket gondtalanul pusztítgatják, még szomorúbb következményeket fognak érni, mint Görögországban és Dalmátiában, mert a sivatag föld még a legközönségesebb vegetatiót sem fogja táplálni.“

Erdődy ur továbbá azzal vádol, hogy *szavait elferdítettem*. Minap Diwald ur székfoglaló értekezésében reprodukálta mindazon elveket és nézeteket, melyeket Erdődy ur már az Erdészeti lapokban közölt vala. Azonkívül, a mit Erdődy ur cikkeiben olvastam, csak azt találtam újat Diwald ur értekezésében, hogy házainkat és hajóinkat fából építjük, sőt a kedélyvidámitó zongorát és hegedűt is abból csináljuk. Az értekezés többi foglalata tökéletesen megegyez azzal, a mit Erdődy ur számos cikben már fejtegetett volt. Azért talán csak szabad az olvasó közönséget Diwald urnak a „Sürgöny“ ben megjelent értekezésére utalnom, a végett, hogy Erdődy ur elveivel és nézeteivel megismerkedjék. Már pedig azt hiszem, csak nem követek el

semmiféle ferdítést, ha azt mondom, hogy Erdődy és Diwald ur alapelvei a következők: „Az erdők befolyása a klímára nincs bebizonyítva; nagy különbség van a természetes feltétlen erdőtalajon, meg a gabnatalajon levő erdők között; a közjólét érdekében legfeljebb a természetes feltétlen erdőtalajon levő erdőkre nézve lehet helye az állam beavatkozásának, a gabnatalajon levő erdők pedig közönbösek, s törvény és közhatósági intézkedések általi oltalmazásuk szüségtelen, sőt káros; még sok felesleges erdők van, mert az ország némely vidékein az erdőket egyáltalában még értékesíteni sem lehet, a fa ára még csekély, s az erdők országszerte kevesebbet jövedelmeznek, mint a szántóföldek.“ Ezek azon elvek, melyekről a.m.t. Akadémia ülésén mondatott, hogy a nemzetgazdaság elveivel tökéletesen megegyeznek.

A mi az elsőt, t. i. az erdők befolyását a klímára illeti, arról más alkalommal szándékozom bővebben nyilatkozni, s akkor majd a német és angol tudósok észleleteit is fogom közleni, kik éppen most e kérdéssel tüzetesen foglalkoznak. Itt csak azt jegyzem meg, hogy ha általán véve az erdőknek némi érezhető befolyásuk van, akkor az csak egyforma lehet, akár ugynevezett természetes feltétlen erdőtalajon, akár más talajon állanak. A ki ezt tagadja, csak a természettudományokban való teljes járatlanságát árulja el.

Diwald és Erdődy ur egész okoskodásának sarkát „a természetes feltétlen erdőtalaj“ teszi. Szerinte minden más erdőre nézve *korlátlan szabadságot* kell hagyni az egyes birtokosnak, s a kormánynak és honatyáknak legfeljebb a természetes feltétlen erdőtalajon levő erdők megmaradásáról lehet gondoskodniuk. Itt tehát a főkérdés mindenesetre az hogy mit értsünk az annyiszor emlegetett *természetes erdőtalaj* alatt.

Sajnálom, hogy éppen azon főkérdést se Diwald, se Erdődy nem hozták tisztába; sem a természetes feltétlen erdőtalaj fogalmát általában véve nem formulázták világosan, sem pedig a hazánkban létező erdők közül részletesen ki nem jelölték azokat, melyek természetes feltétlen erdőtalajon állanak, melyekben tehát a kormány beavat-

kozása megengedhető. Diwald ur értekezésében többi közt ez áll: „Minden erdő melynek talaja másnemű művelés mellett *tartósan többet jövedelmezhet*, az erdőgazdaság *természetes határain kívül* áll; míg ellenben az oly talaj, mely csak erdősitve hajthat, vagy pedig úgy hozhat tartósan legtöbb hasznót, annak *természetes területéhez* tartozik.“ S ehhez a „Fővárosi lapok“ december 11-diki számában ellenem irt észrevételében magyarázólag hozzá teszi: „Ebből pedig egyszerűen az következik, hogy bizonyos viszonyok között, s nevezetesen faszegény Alföldünkön a *legjobb minőségű, teljesen sík fekvésű gabonaföld is természetes erdőtalajnak* mondható, mihelyt az a faértékénél fogva, erdőművelés mellett tartósan több hasznót ígér, mint bármi más művelés alatt.“ — Ezen definitio szerint a természetes erdőtalaj fogalma nem a föld fekvésétől vagy *minőségétől* függ, hanem egyedül „*bizonyos viszonyoktól, s a tartós nagy jövedelemtől*.“ Tehát hazánk azon erdői, melyek épen semmi hasznót sem hajtanak most, de mint legelők legalább némi hasznót hajthatnának, nem természetes erdőtalajon állanak; ellenben az alföldi városok mellett levő erdők természetes erdőtalajt borítanak! Így az úgy nevezett *bécsi erdő* is, mely holdanként 12 fnyi *tiszta* nyereséget hajt, természetes erdőtalajon levő erdő, a „Salzkammergut“ állami erdői pedig, melyek holdanként évenként 14 krnyi veszteséget okoznak, a legkevesbé természetes feltétlen erdőtalajon állanak, s azokat okvetlenül ki kellene irtani. Látjuk, hogy az efféle: Ha akarom vemhes stb. S ki fogja majd a kérdést amugy a priori eldönteni, hogy egy bizonyos helyen az erdő, legelő, rét vagy szántóföld fog-e *tartósan többet* jövedelmezni? Természetesen, ezt az illető tulajdonos dönti el! No, ha már az erdő melyre századokon át a tulajdonos keveset vagy semmit sem költött, melybe tehát valami nagy tőke nincs beruházva nem sok jövedelmet hajt; s ha most a tulajdonos kivágatja és szántófölddé változtatja, idővel meg azt tapasztalja, hogy a szántóföld a *beruházott tőke, az évenkénti munka* stb. számbavételével még kevesebbet jövedelmez, mint az előtt az erdő — kérdem, mi történjék akkor? Mikor képezett azon bizonyos terület természetes erdőtalajt,

és mikor nem? Ha a tiszta jövedelem nagyságát tekintjük, Diwald ur elmélete szerint azt kell mondani, hogy természetes erdőtalajt épen abban az évben képezett, a melyben a birtokos az erdőt kivágatta, mert kétség kívül abban az esztendőben legtöbb tiszta hasznót hajtott az erdő. Ellenben legtermészetlenebb erdőtalajt akkor képezett, midőn a tulajdonos a kopárra lett területett netalán faültetéssel beerdősítette, mert akkor, s még sokáig nemcsak semmit sem jövedelmezett, hanem még kiadásokat is okozott! Valameddig tehát Diwald úr nem fedezi fel azon mesterséget, melylyel oly esetben, ha az előlegesen tett jövedelmi kiszámításokban csalódnánk, a letarolt területeket, *rögtön erdőkké varázsolhassuk*, úgy mint kaszálókból bármikor szántóföldeket, s ezekből ismét kaszálókat alkothatunk, mind addig az ő teoriáját a természetes feltétlen erdőtalajról el nem fogadhatom.

De lássuk, hogyan értelmezi Erdődy úr a természetes feltétlen erdőtalajt. Az Erdészeti lapok III. évfolyama 25. lapján ezt mondja:

„Ez ugyan (t. i. hogy az erdő a földet trágyázza), nevezetesen *soványabb* talajon, melynek termőképességét csak erős trágyázás által emelhetni, az erdőgazdászattal mellett szól; annak eldöntése azonban, *ha vajjon ez vagy a mezőgazdászattal üzemel-e ott, mégis a birtokost illetheti csak*, a ki saját ügyében a *legilletékesebb bíró*. Magasabb érdeket nyer az erdő a talaj termőképességére nézve, ha annak kivágása azt lejobb szállítaná, vagy talán meg is semmisítené. *De ha az erdő kivágása a talaj termőképességét csökkentené is, ez mégsem volna a nemzetgazdászatra nézve helyrehozhatlan kár*, s az ily talajt *természetes relatív* erdőtalajnak nevezhetjük, a mely ugyanis erdőként kezelve *többet* jövedelmezhet, mint ha azt másként használjuk. — Legnagyobb gondot kell hogy az állam oly talajra fordítson, melynek *csak erdősítve* lehet hasznát venni, s mely, ha egyszer letaroltatik, talán soha semmiféle természetesre sem alkalmas többé, vagy csak oly költséggel mivelhető, mely az előnyös gazdaságot lehetlenné teszi. Ez fogalma a természetes feltétlen erdőtalajnak. És csak az ily talajon lehet az erdei gazdaságának némi korlátozását nemcsak menteni, de közgazdászati szempontból szükséges-

nek, sőt mulhatlanak is tekinteni. Azon esetek, melyekben az erdőtarlasztás a talaj termőképességét veszélyeztethetné, nevezetesen 20 foknál meredekebb lejtőkön vagy homoktalajon jöhetnek elő, ha tartani kell tőle, hogy az futóvá válik.“

Ezek szerint tehát az oly talaj, mely erdőként kezelve többet jövedelmezhet, mintha azt másként használjuk, *természetes relatív erdőtalaj*, s az efféle talajon levő erdőt bátran ki lehet irtani, mert ez még a nemzetgazdászatra nézve nem helyrehozhatlan kár. Természetes feltétlen erdőtalaj pedig csak az, hol egyéb vagy épen nem, vagy alig terem, nevezetesen a 20 foknál meredekebb hegylejtők, s némely homokterületek: és csakis az *oly talajon levő erdők kipusztítását lehet némileg korlátozni*.

Alkalmazzuk már most e tételt hazánkra. Nálunk a szántóföldek 3200—3500 lábnyi abszolút magasságra terjednek fel, nevezetesen Szepesben és Erdélyben. Mindazon vidékeken tehát, melyek tengerszin feletti magassága a 3500 lábat meg nem haladja, nincs feltétlen természetes erdőtalaj, kivéven a 20 foknál meredekebb lejtőket s a futóhomok területeket. Már pedig az összes magyar tartományok területéből 5280 □ mfl d esik azon vidékekre, melyek közepes magassága nem haladja meg a 3200 lábat. Azon egész területen mekkora kiterjedéssel birnak a 20 foknál meredekebb lejtők és futóvá válható homok, ezt én nem tudom meghatározni; ha Diwald vagy Erdődy tudja, akkor ez érdekes adatért nagy köszönettel volnék. Sok mértföldre azonban nem fognak rugni. — Mert lám, Nógrádmegye azon részében, mely a nem természetes, vagy legfeljebb relatív természetes talajon volt erdők elpusztítása következtén vizmosások által tett eléktelenítve, alig van csak egy 20 foknál meredekebb hegylejtő, és futóhomok sincs ott. A budai hegyek, melyek éktelenségét maga Erdődy is megemlíti, s még inkább a vörösvári hegyek szintén nem mutathatnak fel 20 foknál meredekebb lejtőt, tehát csak észszerűen gazdálkodtak, midőn a rajtok volt erdőket kipusztították. Hisz ha Erdődy urhoz hasonló practicus erdősz és böles nemzetgazda tanácsát követték, nem tudhatták előre, hogy a letarolt

erdő helyett mást nem fognak természetelni. A most kopár selmeczés és körmöcbányai hegyeken is méltán letaroltatott az erdő, hiszen se futóhomok nincs rajtok, se 20 foknál meredekebb lejtőjük nincsen!

Midőn Fiume környékén, a Karst hegység oldalán, az erdőt kiirtották, alkalmasint szintén Erdődy úr elveiből indultak ki, s hogy milyen következései vannak az ottani irtásnak, azt, ha Erdődy úr nem tudja, megtudhatja a horvát helytartótanács irományaiból, onnan azt is megláthatja, mennyi bajba kerül most az erdősítés.

Erdődy úr definitiója szerint tehát a természetes feltétlen erdőtalajt a magyar tartományokban csak azon 320 □ mfdnyi vidékeken kereshetjük, melyek közepes magassága több mint 3200 láb. Azonban azon magas területekből legalább 100 □ mfd az erdő természeti határán felül eső meztelen sziklatömegekre, s legalább 20 □ mfd a havasi legelőkre esik, marad tehát természetes feltétlen erdőtalajnak 200 □ mfd. S a kormány gyámkodása legfeljebb azon 100 mfdnyi területen levő erdőkre nézve engedhető meg. Ily eredményre jutunk Erdődy úr okoskodásának fonalán! A ki Diwald és Erdődy úr ezen okoskodásában józan logikát lát, azt megirigylem, mert én nem vagyok oly szerencsés ezt látni. Csak annyit tudok, hogy ily elv és okoskodás mellett minden erdőt lehet kipusztítani, s nincs oly törvény, mely annak elejét vehetné.

Jól tudom, hogy mások is tesznek különbséget az erdő- és gabnatahaj között. De határozottabban formulázzák a dolgot. Átalában véve minden talajt, mely mint szántóföld csak 2—3 magot ad, egész bizonyossággal az erdőtalajhoz kell számítanunk. S így Trencsén, Turóc, Liptó, Szepes megyékben sok szántóföld valóságos erdőtalajon van. De valamint a szántóföldek egy terjedelmes és változatos domborzatu országban sem szorítkoznak csakis a tulajdonképi gabnatahajra, úgy sehol sem szabad az erdőt egyedül csak a természetes erdőtalajra szorítani. Továbbá a józan nemzetgazdaság semmiféle erdőkre nézve sem enged korlátlan szabadságot. A ki ez iránt tájékozódni akar, annak *Roscher Vilmosnak* „Ansichten der Volks-

wirtschaft aus dem geschichtlichen Standpunkte“ czimü munkáját ajánlom figyelmébe, különösen pedig e munka III. szakaszát. „Le gouvernement a le droit de garantir des caprices d'une génération d'ouvrage des générations précédentes et l'espoir de celles à venir.“ Ezt olvassuk egyik Napoleon-féle törvény indokolásában. *Roscher* pedig említett munkája 105-dik lapján ezeket mondja:

„Hogy az állami rendőrség a miveltségnek közép, sőt magasabb fokain álló nemzeteknél is oly rendkívül többet avatkozik a magánosok erdőgazdaságába, mint a mezei gazdaságba, az legelsőben is onnan van, mivel az erdei termények igen nagy terjedelműek, s mivel tehát az életnek oly sürgető szükségletei, a tüzelő és építőfa, oly kevésé alkalmasak a kereskedésre. Sok vidék az erdők könnyelmű irtása által egészen kétségbeesztő helyzetbe jutna, melyen a fának más vidékekből való szállítása által, a szállítási költség szertelen nagysága miatt, alig lehetne segíteni. Itt tehát azon okok még mindig állanak, melyeknél fogva akkor, midőn rendes gabnakereskedésre még nem igen lehetett számolni, az állami hatalom kénytelen volt a magtárakra ügyelni, sőt a gabnatermesztést is gyámkodása alatt tartani. Csakhogy azon okok az *erdőkre nézve még sokkal nyomósabbak*, mivel a fák arra, hogy megnőjjenek, több esztendőt igényelnek, mint a mennyi hetet a gabna kíván, s tehát a fainség sokkal tovább tartana, mint a gabnainség valahol tartott. — Ide járulnak azután még a sokféle és rendkívül fontos *égelji* következmények, melyek valamely vidék erdős vagy erdőtlen voltától függenek. Könnyelmű erdőirtás következtén egész tartomány elvesztheti kellő átlagos nedvességét, s a helyett egyes áradásoknak, kivált tavasszal, annál inkább lesz kitéve; a folyók elapadhatnak és elzátonyosodhatnak, egész hegyoldalak elveszithetik termőföldjüket, termékeny völgyek kötengerré válhatnak, s a hőmérsék szélsőségei káros módon fokozódhatnak. Ezek nyilván mind nagyon fontos kérdései a közjólétnek, *melyekre a magán erdőbirtokosok önző érdekük-nél fogva gyakran semmi tekintettel sem lesznek, még akkor sem, ha képesek volnának is azokat felfogni; melyek tehát kétségtelenül az*

*állam közbenjárását igényelik. A mezői gazdaság e tekintetben semmi analógiát sem mutat.*

Alább a 113. lapon ekkép folytatja: „*A mely országban kevés állami erdő van, ott klimai stb. tekintetknél fogva a magánosok erdői annál szigorubb gyámság alá helyezendők; ha azonban van mód benne, hogy a kormány, kárpótlás mellett az erdőket saját birtokába vegye, pl. ott, hol a fa nagyon olcsó, akkor csak azon törvény kell: hogy semmi erdőbirtokos ne pusztítson és irtson, hanemha a telket azonnal más mivélés alá fogja.*”

Roscher tekintélyét, reménylem, se Diwald úr, se pedig azok, kik elveit helyeslik, nem fogják kétségbe vonni. S itt még csak arra figyelmeztetem, hogy a kormány épen most azon van, hogy az állami erdők nagy részét magánosoknak, kétségkívül *külföldieknek eladja*!

Végre Diwald és Erdődy szememre lobbantja, hogy helytelen számokkal vetettem fel a magyarországi erdők évi fatermését, s bizonyítgatja, hogy még sok felesleges erdőink vannak. Én a bécsi központi statisztikai bizottság közleményei szerint a magyar tartományok összes erdőségeit 14.856,195 holdra teszem, Erdődy úr 16 millió holdra teszi. Legyen e tekintetben igaza. De miután mind a két számadat, a hiányos zárlatu erdőket, a sok helyütt nagyon terjedelmes ritkásokat, sőt gyakran a havasi legelőket is magában foglalja, tehát az erdős terület egy részét mindenesetre le kell vonni, hogy ha a fogyasztásra szolgáló évi fatermést akarjuk kiszámítani. Azután maga Erdődy úr állítja, hogy sok vidéken az erdőket nem lehet értékesíteni, rendesen használni, Fuchs pedig a magyarországi őserdőkről irt könyvében a még érintetlen, vagy legalább rendesen nem használható őserdők kiterjedését 2 millió holdra becsüli. Mint-hogy ezekből a fogyasztásra nem kerül ki semmi sem, tehát azokat is le kell vonnunk, ha a rendesen használt erdőségek évi fatermését akarjuk felszámítani. Ezekből kitetszik, hogy ha mindjárt az összes erdőkre Erdődy urral 16 millió holdat veszünk is, mégis azon erdő-

ket, melyekből a fogyasztásra szolgáló fa kerül, 14 millió holdra sem tehetjük.

Erdődy úr továbbá gunyolódik, hogy az évi fatermést merő önkényből és tudatlanságból tettem holdanként csak 0.57 ölre, s hivatkodik *Schindlerre és Feistmantelre*. Erre legelsőben is megjegyzem, hogy a magyar erdészegylet volt német folyóiratában az ország különböző vidékeiről vannak fatermési felszámítások, melyek szerint alig néhány helyen terem holdanként egy egész öl. A temesvári kereskedelmi kamara jelentése szerint a bánági erdőkben az évi fatermést holdanként csak 0.45 ölre lehet tenni. Igen, de ezt Feistmantel jobban tudja. Ezt magam is elismerem. Lássuk tehát, mit mond Feistmantel? Kezemenél van igen érdekes értekezése az *osztrák birodalmi állami erdőkről*, mely az „Oest. Revue” ez évi VII. kötetében megjelent. — Ez értekezésben az állami erdőket az alpesi, éjszakkeleti, délkeleti és éjszaknyugati csoportokra osztja, a magyar tartományok állami erdőit a délkeleti csoport alatt értvén; azután azt mondja, az évi fatermés egy-egy holdra tesz: az első csoportban 56, a másodikban 67, a harmadikban (a magyarban) 50, a negyedikben 176, *egészben véve egyremásra 56 köblábat, vagyis 0.56 normalölet*, miután egy *normalöltre* 100 köbláb fatartalmat számitanak. Különösen pedig állítja, hogy a magyar tartományok állami erdőiben a selmeczbányai bányaerdők évi fatermése 80 köbláb, mi a maximum, az elosztatott erdélyi végvidéken, a bánágban, s a horvát partvidéken pedig csak 35—41 köbláb, mi a minimum. — Ha tehát Erdődy úr nem tudta, hogy honnan vettem e számokat, ebből megtudhatja. Vettem én azokat a financzminiszterium kimutatásaiból is, melyek tökéletesen megegyeznek Feistmantel adataival. Minden ember, kivéven Erdődy és Diwald urat, tudja, hogy hazánkban a magánosok erdői általán véve Mármarostól kezdve Szlavóniáig rosszabb, silányabb karban vannak, mint a kincstári erdők, mert a magán birtokosok nemcsak a nyomasztó erdőadó behozatala óta pusztítgatják erdőiket; — azért mondtam: „tegyük, hogy valamint a kincstári erdőkben, úgy a magánosokéiban is az évi fatermés holdanként 0.56 öl.” Ebből megítél-

heti az olvasó közönség: „kiben rejlik több a költőből, s a véghetetlen beszédvágyból,” Erdődyben vagy Hunfalvyban?

Ámde Diwald és Erdődy máskép is bebizonyítja, hogy még sok felesleges erdőink vannak. Azt mondja, hogy „egy futólagos pillantás hazánk erdőségeire, mindenkit meggyőzhet, hogy azokban a vágható kort túlélő állatok foglalják el a tér legnagyobb részét,” s hogy „erdeinknek legalább egy negyedét minden további vizsgálat mellőzésével ki lehetne irtani, a nélkül, hogy a valódi faszükségnek még csak nyomai is mutatkoznának.” — Diwald meg ekkép okoskodik: „a fa ára még csekély, mivel az erdő sehol sem hajt annyi tiszta jövedelmet, mint a szántóföld, sőt sok vidéken még épen semmit sem jövedelmez.” — Tehát felesleges erdeink vannak, s ezeket ki kellene irtani, hogy a fa ára növekedjék, s az erdőbirtokos elegendő jövedelmet kaphasson.

Ezen igen tetszetős okoskodásra bátorkodom megjegyezni: hogy azon állítást, miszerint erdőségeink *legnagyobb részét* a vágható kort túlélő állatok foglalják el, mindaddig nem hiszem, mignem Erdődy úr bebizonyítja, hogy a magán erdők legnagyobb részében csak észszerűen megállapított forda szerinti vágások is volnának már tetteleg alkalmazva. Hogy az őserdőkben ily állatok vannak, azt tudom és hiszem, de azok csak nem teszik erdőségeinknek legnagyobb részét! Hogy az erdők sok vidéken még nem értékesíthetők, s általában csekély tiszta jövedelmet hajtanak, azt is tudom. De abból még nem következik, hogy igazán felesleges erdeink vannak. Mert először is általános tapasztalás, hogy az erdők közvetlen tiszta jövedelme mindenütt csekélyebb, mint a szántóföldeké, s ez máskép nem is lehet. — Másodszor: oly országban, mint nálunk, hol a faszállítás előmozdítására, ugyszólván, még semmi sem történt, hol az erdőbirtokosok még nyomorult erdei utakról sem gondoskodtak, sok helyütt még fűrészmalmost stb. sem létesítettek, természetes, hogy a termelési és fogyasztási helyeken a fa ára nagyon különböző, s hogy a szállítás költségei nyelik el a jövedelmet. S ha így marad a dolog, akkor azon erdők melyek most nem értékesíthetők, még akkor sem

fognának valami nagy jövedelmet hajtani, ha a többi erdőket mind kiirtanók is. Mert a fa árának is van maximuma, s ha ezt elérte, akkor vagy szalmát és ganéjt tüzelnek az emberek, mint most az Alföldön teszik, vagy a külföldről viszik be, vagy kivándorolnak. Honnan van az, hogy már most is, midőn Erdődy szerint még annyi felesleges erdők van, sok szerszámfa és építőfa a külföldről hozatik be; hogy pl. a pesti szítások és műasztalosok évenként több-több ausztriai fát dolgoznak fel, hogy a sopronyi kamara jelentése szerint, oda is Stájerországból visznek be fát?

Ugy-e bizony, van nálunk elég gránit, megis a pesti lánczhidhoz a gránitot se Pozsony vidékéről, se Szepesből nem hozták, hanem Mauthhausenből. A magyar Akadémia palotájára is a legtöbb márványt a külföldről hozták be, pedig márvány is elég van hazánkban. Ámde a hazai márvány sokkal többbe került volna, s a kelő időre sem állithatták volna ki.

Bizonyos, hogy az ország nagy részében a legnyomasztóbb fainség támadhatna, s mégis még akkor is lehetnének erdőink a vágási kort tulért állabokkal! Bizonyos továbbá, hogy az Alföld már is jóval több fát fogyasztana, kevesebb szalma- és nádtetőt készítene a szalmát és ganéjt mindinkább a szántóföldek trágyázására fordítaná, ha könnyebben, olcsóbban jutna tüzelő és építőfához.

Nemzetgazdasági szempontból tehát azt gondolom, nem holmi haszontalan és veszélyes teoriákkal a természetes vagy nem természetes erdőtalajról kellene bibelödnünk; nem is az erdők könnyelmű pusztítását, melyre úgy is elég ösztön, hajlam és alkalom van, mentegetnünk és szépitgetnünk, hogy ekkép gyarapítsuk az erdők jövedelmét; hanem inkább oda kellene törekednünk, hogy az észszerű erdőgazdálkodás akadályai elháríttassanak, a faszállítás könnyebbítése, a faipar meghonosíttassék, hogy ekkép nemcsak a belföld mindenemű fafogyasztása fedeztessék, hanem felesleges faterményeink a külföldre is szállíttathassanak; oda kellene törekednünk, hogy a földmivelésnél az intensív gazdálkodás kapjon lábra, hogy a szalma és ganéj a földek trágyázására, ne pedig tüzelésre fordíttassék; hogy az általános

jólét emelkedjék, s ennek következtén a fa fogyasztása is mind a tüzelésnél, mind az építkezéseknél és butoroknál növekedjék. Egy szóval, ne a gazdálkodás teljesen egyoldaluvá tétele, ne csak a gabnatermesztés kiterjesztése által akarjuk az ország jólétét előmozdítani: hanem inkább minél változatosabbá, többoldaluvá tegyük az őstermelést, s minél több ágát a műiparnak honosítsuk meg. Akkor majd az erdők is többet fognak jövedelmezni. Addig pedig ne vesztessük el azon kincset, mely erdőinkben rejlik; mert ha azt is eltékozoljuk, akkor a nemzeti jólét egyik főalapját ássuk alá.

### Biharmegye erdőségeinek rövid leírása \*).

#### **A N.-Váradi g. e. Püspökség Belényesi uradalma erdeinek leírása.**

A N.-Váradi g. e. Püspökség honi történelmünk szerint boldog emlékezetű Maria Theresia királyné által 1776-ik évben állítván fel, ugyan ekkor adományoztatott részére a Belényesi uradalom.

A most nevezett, az utast elbájoló, szép s vadregényes uradalom, melyen egy jó karban tartott Erdélybe vezető út, és a fekete Kőrös több patakokkal egyesülve vonul át, — keletről Erdélyt Magyarországtól elválasztó havasok, — nyugotról a Váradi d. püspökség Béli, — délről ugyan ezen püspökség Vaskohi uradalma, — éjszokról a Bécsi bank birtokában lévő Király erdő, s több magánosok birtokai közt egy tágas, s terjedelmes, jobbra balra több falvakkal telepített völgyön terül el, s öszvesen 71 helység, s Belényes m. városából áll.

Az ezen uradalomhoz tartozó, s kevés kivétellel nagyobbára bérczek, s havasokon elterülő erdőségek hat erdősi kerületre — u. m. Belényes, Pokola, Petrosz, Szohodol-Lazur, Remete és Hollód — felosztva a legutóbbi katastralis mérés szerint 120,736 holdat foglalnak magokban, s az uradalmi felügyelő s erdőmester által kormányoztatnak.

\*) Lásd E. L. II. 373. — III. 51.

Fanemei tölgy, bikk, szurkos és jegenyefenyő.

Ezen erdőségek ama része, mely uradalmilag már térképezett, 60—80 éves turnus mellett; hol pedig ez a volt urbéreszek ellenszegülése miatt végre nem hajthatott, rendszeres ritkítással kezeltek, ölfá s szálankinti eladásra használtatnak. —

Igy adatik ez elő az uradalom részéről. — Máskint áll azonban a dolog mind önmeggyőződése, mind mások előadása szerint, kik az uradalmat közelebbről ismervén, épen az ellenkezőt állítják, s minden rendszer létezését merően tagadják. —

Boldogult Erdélyi Vazul püspök ő Exllja az erdők kezelése tekintetéből némi rendet szándékozván behozni s létesíteni, az 1847-ik évben felszólított, mikép egy alkalmas egyént ajánlanék, s a módokat melyek szerint ezen uradalmi erdőségek kezelendők, terjeszteném elé. — Ő Exllja kívánatának eleget teendő, egy tudományosan eléggé mivelte egyént ajánlottam, annak s alá rendeltjeinek részére a körülményekhez képest utasítást készítettem, — a szál, és szerszámfák eladására kívántató árszabást kidolgoztam, — szóval a bel és kül erdei kezelést megállapítottam, — azonban csak hamar szomoruan tapasztalám, mikép az általam ajánlott iránt az akkori tisztség ellen-szenvvel viseltetvén, kéntelen lőn az uradalmat elhagyni, minek következtében a jó szándék meghiusulván az alig megkezdett rend csirájában elfojtatott, s minden a régi vágásba vissza esett. —

Bocsánat eme kitérésért; de ezzel a méltányosság, s igazságnak tartozom; — mert ha már egy ilyen uradalomban, hol a tudományosan mivelte erdősznek működésére vajmi tág mező nyílik, az erdőkezelés egyedül a nepotismus útján választott egyénekre ruháztatik, s csak is ilyenek alkalmaztatnak, — mit várhat a tervbe lévő erdősz tanodákból kilépő ifju? ki időt, fáradságot s költséget nem kimélve, végtére is szolgálat nélkül maradván, fiatal éveit bú, bánat és aggodalom közt kénytelen leélni. — Elöttem áll két példa: két év előtt jelenti magát nálam egy Mariabrunnban végzett okleveles erdősz s egy másik, ki tanulmányait Selmecezen dicsérettel végzé. Az első alkalmazást ohajtott a másíknak egy évi gyakorlatra vala

szüksége, hogy az államvizsgát le tehesse. — Elköveték mindent, ellátám őket ajánló levelekkel s máig is szolgálat nélkül tengődnek. — Szomorú állapot! Nem szándékom oda törekedni, miként a jelen szolgálatban lévő nem szakemberek elbocsátassanak, ez méltánytalanság volna, hanem hogy ha állomásaik üresedésbe jönnek, valódi erdészekkel töltsenek be. —

Az őlfavágás részint faizási szolgálmányért, részint szerződés mellett teljesítetik. — A szálankénti eladás *körmérték* szerint történik és egy láb tűzifa 30 kr. épületifa 35 kr., a fenyőfa 20 kr., a szerszámfa pedig 50 kron adatik. — A köbláb szerinti eladást, melynél a fatömeg határozottan tudatik, helyesebbnek találnám.

Az uradalom erdőségei zordonabb éghajlat alatt fekvén, s helyzetüknél fogva a késői fagyok miatt szenvedvén, makk és gubacs termésük nem mindenkor kielégítő.

A Petroszi hámorban, mely egy időben virágzó állapotban volt, nyújtot vas gyártatik s öntődével is birván, abból a legszebb kemenczék s egyebek kerülnek ki. Lerakó helye Várad s készítményei itt adatnak el; — most azonban elhagyatott állapotban lévén, legfeljebb 1000 köb-ölfát emészt fel.

Ezen Uradalmi hegységekben találtatik ezüst, réz, vas és ón-ércz és jó minőségű kőszén; számos patakokkal bővelkedvén, itt többféle gyárak állíthatnának fel, s miután az itteni lakosok számos juh és kecskével birnak, egy posztógyár helyén lenne, mely hogy eddig nem létesült, oka egyedül a pénz és vállalkozó hiányában keresendő.

A havasok aljában van két nagyszerű barlang, melyekben számos őskorbéli állatok csontjai találhatók, s a legforróbb nyári napokban is jéggel bővelkednek.

A forradalom előtt közel Belényeshez a Fenesi határban létezett egy papir malom, kielégítő gyártmánynyal, most azonban helyét egy fűrész malom foglalja el. Ugyancsak a Fenesi erdőben léteznek Béla várának romjai az ősi időből.

Megemlítendő még a ritka jóságú fehér cserépgyár, melynek készlete az uradalomban használtatik fel. — Petroszon készítetik a legjobb 18" hosszú, 4" széles fenyű zsindely, melynek ezere a Váradi piacon 5 ft. 50 kron adatik. — Készítenek ezen kívül a havasi lakosok fenyű lajtorjákat, szita kérget, szekrényeket s a Váradi piacot vékony és vastagabb fenyű szálakkal, úgy az ottani fűrész malmokban vágott deszkákkal látják el. — A havasok tetején létező illatos s nagy terjedelmű nyári legelőt a lakosok használják.

### Király erdő.

A Belényesi uradalommal kapcsolatban áttérek az ezzel határos Király erdő s több magán birtokosok erdősegeinek ismertetésére.

Az ős bikkakkal fedett király erdő Viresolog, Fancsika, Jizfalu határa, Lunkásprie, Szitán, Dobrest és Korbest helységekkel határos.

Terjedelme.....13091 hold erdő,

254 „ szántóföld,

679 „ kaszáló,

59 „ legelő,

mely is a közelébb mult év vége felé újra becsültetvén, ára 38926 ftba állapittatott meg, jelenleg a Bécsi bank birtokában áll.

Legmagassabb csúcsa a Bulz, mely a Lipszkiféle föld abroszon is megjelöltetett.

Folyó vizei a Vida és Reopataka, melyek pisztrángokkal bővelkednek. Köszi klás hegyei több barlangokat tartalmaznak.

Ezen rengeteg lakóit mindenféle vadak képviselik s az évenként tartatni szokott vadászatok alkalmával medvék is ejtetnek el.

Fakereskedéssel az emporiális helyek távolléte miatt nem bír, s minden, mi innét a szüret idejében Váradra szállittatik, egynehány szekér mogyoró és gyertyánfa abroncsból áll, s jövedelmét a szántó és kaszáló földek adják, melyeket a Bank által e helyre alkalmazott egyén az erdővel együtt kezel.

Hiba történt a körülötte fekvő helységek eladásá alkalmával,

— ekkor lett volna ideje annak területéből bizonyos részt a nevezett helységekhez kapcsolni s jelen elszigetelt állásából föl szabadítani.

A király erdőt közelebb s távollabról környező Pap-Mező-Kimpán, P. M. Valány, P. M. Szelistye, Kosgyán, Robogány, Varasány, Rotarest, Hegyes, Szombatság, Dusest, alsó és felső Jopa, Nagy-Kerpest, Kráncsesd, Lunkászprie, Jurburest-Szirán, Albest, Korbest, Dobrest, Viresolog, Fancsika, Kotyiklet, Magyar-Cséke, Cseszora, Hogyis, Bukurván, Nánhegyes és Jerpest helységek közép hegyeken elterülő tölgy, cser és bikkfával vegyes s együtt 32897 holdból álló erdőségeit a tulajdonosok minden rendszer nélkül magok kezelik s a lehetőségig használják.

### **A Palotai uradalom erdőségeinek leírása.**

A nevezett uradalom a következő helységekből áll: Uj-Palota, Sz. János, Szent András, Kopacsel, Szurdok, Serges, Drák-Cséke, Sztrákos és Bucsum. Határai rész szerint a király erdő és Tizfalusi határ, részint több magánosok birtokai.

Erdőségei, melyek tölgy, cser és bikkfából állanak, közép hegyeken terülnek el s együtt 9822 holdat foglalnak el, melyekből a Szent Jánosi 40 éves forda mellett, a többi pedig ritkításképen használatik, s egy erdőmester által kezeltetik.

Ezen erdőségek felette nagy adóval lévén terhelve, gróf Frimont Béla Drák-Csékét, Sztrákos és Bucsumot minden hozzá tartozandóival együtt eladta s mostani birtokosa a Sztrákosi erdőt ölfavágásra használja s 60 éves forda mellett évenként 30 holdat takarítat le s egy ölnék vágásáért 80 krt, Váradra való szállításáért pedig 8 forintot fizet.

Szurdok és Kopacsel barna kőszénnel, Serges pedig mészkővel bővelkedik, s ez utolsó határán több barlangok léteznek.

### **Élesdi és Rév-Lugosi uradalom.**

Az Élesdi és Rév-Lugosi uradalom a Váradról Kolosvárra vezető országutban a sebes Körös völgyében terülve el, régebbi időben

gróf Batthyány József és Vincze birtokához tartozott, s mintán a két testvér az 1812-ik évben meg osztozott, Vincze gróf özvegye őt illető részét gróf Zichy uraknak adván el, jelenleg a két uradalomból három alkottatott, u. m. a Lugosi, Révi és Élesdi, melyből a két első a Zichy, az utolsó pedig a Batthyány grófok tulajdona.

A Lugosi uradalomhoz tartozik: alsó és felső Lugos, Kövesd, Tankafalvának fele része, Lok és Tötös, melyhez a grófok Verzár és Baromlakot vétel útján kapcsolák.

A Révi uradalom áll: Rév, Bánlaka, Lok, Loreponor, Remetz és Feketető helységekből.

Az Élesdi uradalom foglalja magában: Élesd, Pestes, Tinód, Ősi, Brátka, Dámos, Csernóháza és Feketepatak helységeit.

A Lugosi uradalom erdőségei közép hegyeken terülnek el s 13886 kat. holdat foglalnak el.

Uralgó fanemei a musdaly tölgy, cser és bikk. — Talaja s éghajlata e fanemeknek kedvező, mit azok szép, sugár növése igazol. Átaljában véve ezen erdők igen jó állapotban vannak.

A Zichy grófok az erdő iránt nagy előszeretettel viseltetvén, arra igen féltékenyek, s ez okból azt felette kimélik.

A nevezett uradalom erdőségei egy erdőmesteri s három erdészi kerületre vannak felosztva.

Forda szerinti gazdaszat itt nem létezik s az erdők ritkítás által használtatnak. — Őlfa egyedül házi szükségre 80 kr. s 1 fital vágatik s miután arra vevő nem találkozik, haszonnal nem is eszközölhető, mennyiben egy ölnek szállításáért Váradig 8—10 ft. köve-teltetik; mely áron az ott helyben is megszerezhető. — Egy ölnek erdőbeli ára 3 ft. — Ezen erdőknek kelendősege egyedül a Várad-Kolosvási vasut létesítésétől föltételeztetik.

Az uradalom urbérileg még rendezve nem lévén, a lakósok a faizást ősi szokás szerint használják s bárha némely helységek lakosai a viszont szolgálmányokat hanyagon teljesítik, mások ellenben azt tökéletesen megtagadják, tűzifával magokat még is bőven ellátják s e részben szükségét éppen nem szenvednek.

Ezzel kapcsolatban áttérek a Révi uradalomba, melynek erdőségei részint közép hegyeken s magasabb bérceken, részint havasokon terülvén el, együtt 27715 holdat tartalmaznak.

Fanemei tölgy és bikk szurkos és jegenye fenyővel vegyítve, éghajlata zordon. — A fenyvesek szálankint egyesség szerint adatnak el; — úgy szinte az uraság számára vágatnak folyógerendák, szaru és szerszámfák, s azok egy része zsindely készítés s fűrész tönköknek használtatik.

Feketetón léteznek néhány fűrészmalomok, melyeken a belényesi erdőkön vásárolt s a Drágán vízen leeresztett fenyő tönkök egy egy fűrészről 200—300 deszka bér mellett metszetnek fel. — A Lóreponori határhoz tartozó Remeczvölgyében a Belényesi uradalom havasaiból eredő Jád vízen szinte létezik egy fűrész, mely az uradalom szükségét fedezi.

A pisztrángokkal bővelkedő Jád vize nagyobb esőzések alkalmával szálfá szállításra is használtatik, a Gura-jádulujnál Lorén alól a sebes Kőrössel egyesülvén.

Rév és Bánlakán igen jó mészke lévén, abból kitünő fehér mész égettetik. — Ritka nevezetességgel bír a Révi agyag, melylyel a magyar- és erdély-oroszági üveghuták láttatnak el, sőt egy időben csehországba is szállítottak; mázsája 1 fton adatik.

Réven felül a sebes Kőrös két hegy közzé szorulván, a mintegy 60—80 ölnyi magasságu függőleges köszirt jobb oldalán, a Kőrös felszínétől 12 ölnyi magasságban egy természetes kővekből épült szoba létezik *tündérvár* nevezet alatt, melynek rendeltetését azonban homály fedi; hihető miként az ősi időkben fogházul használtatott.

A fentebb előadottakból kitünik, mikép eme nagy terjedelmű erdőségek felette keveset jövedelmeznek, s nagy adóval terhelve, az ezeket kormányzó s felügyelő személyzet fizetését sem fedezi, minek oka az elkülönítés hiányában, mely szerint a lakosok az egész erdőséget legelőül használják, a faizást szabadon s háborítatlanul élvezvén magukat elegendő tüzi- és épületi-fával látják el; főleg pedig

az emporialis hely távolságában rejlik — s miután a csekély mész égetés, makktermés, néhány öl- és szerszámfa eladásán kívül egyéb jövedelmet nem adnak, az uradalomnak valódi terhére válnak.

(Vége következik.)

**Verner Sebestyén**

káptalani erdőmester.

## EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

**A m. Erdészegylet 1864 év September 4-én Szelmeezen tartott választmányi ülésének jegyzőkönyve.**

Jelenváltak: az I. alelnök *Wessely József*, a közgyűlési ügyvezető *Schwarz Frigyes*, — és a választmányi tagok közül: *Wagner Károly*, *Kremszner Nándor* és *Mack Ede*, továbbá az egyleti titkár *Rowland Vilmos*.

1. A titkár előterjeszti az 1863 évi egyleti számadás megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését, melyből kitetszik, hogy a számadások megvizsgáltatván azok rendben találtattak s az 5 krnyi hiány kipótoltatott.

Ez tudomásul vétetvén elhatároztatott a közgyűlésnek azon ajánlatot tenni, miszerint a titkárnak e számadásról a szükséges feloldozás megadassék.

2. A titkár *Thieriot* cs. k. erdőtanácsnok iratát nyújtja át, melyben ez határozottan kinyilatkoztatja, hogy az egyleti titkár teendőit legfeljebb 1865 évi Január 1-ig fogja vihetni; egyszersmind azon javaslatot teszi, hogy miután az eddigi egyleti irnok *Friedrich Ferencz* úr más alkalmazást akar vállalni, és ennek eddigi fizetéséért más alkalmas egyént szerezni nem lehet, adassék az egyleti irnoknak havonként 30 forint fizetés, s az egylet helyiségének tisztántartásáért havonként 3 forint.

Erre *Mack* tanár kijelenti, hogy ily körülmények közt, csak oly rövid időre ő sem hajlandó, az utolsó választmányi ülésben reá

bizott titkári teendőket átvenni, és javasolja, hogy a titkári hivatal adassék ideiglenesen **Brenner Miklós** cs. k. fogalmazó urnak azonnal át.

Ezen javaslat egyhangulag elfogadtatván, elhatároztatott hogy Thieriot erdőtanácsos úr felkéressék miként szükség esetén az ideiglenes új titkárt tanácscsal és tettel támogatná.

3. A titkár, tárgyalás végett az 1865-ki egyleti előszámvetést terjeszti elő.

Ez megvizsgálva azon megjegyzéssel fogadtatik el, hogy a még be nem töltött rovatok, u. m. fizetések és járulékok a tavalyi kiadás szerint számítassanak fel, azokhoz téven még az ezen ülésben Thieriot tanácsos javaslata folytán elfogadott javítását az irnoki fizetésnek.

Ezek után meghagyatik a titkárnak hogy az ezen határozatok alapján tökéletesen kiegészített előszámvetést, a közgyűlés elé terjesztés végett, készen tartsa.

## Jegyzőkönyv

a magyar erdész-egylet választmányának 1864-iki

December 18-án tartott üléséről.

### Jelenlevők:

1-ső alelnök: **Wessely József**; 2-ik alelnök: gróf **Pálffy István**.

### Választmányi tagok:

Dr. **Barta Béla**, Dr. **Gervay Nándor**, **Kremszner Nándor**, **Maack Ede**, **Smetáček Ferencz**, **Thieriot Albert**, **Zemlicska Wenczel**, **Brenner Miklós**.

### I.

**Wessely József** alelnök úr jelentést tesz, a magyar k. Kancelláriánál nyert felvilágosításról az egyleti alapszabályokhoz fűggesztett 29. §. és a hiányos engedélyezési záradék tárgyában.

Az egyleti alapszabályok 29. §-át illetőleg elhatározatott, hogy annak fejtegetésétől a jelenlegi körülményeknél fogva a választmány eláll; a hiányos engedélyezési záradék miatt ellenben megkérendő a nagyméltóságú magyar k. Helytartótanács, hogy abba ő Felsége engedélyezését és a magyar k. udvari Kancellaria leiratát befoglalni méltóztatnék.

## 2.

Jelentés az egyleti tárgyak megtörtént átadásáról az egyleti titkárnak.

Mack tanár mint ez ügyben bizottmányi előadó jelenti, miszerint az egyleti gyűjtemények s egyéb szerek átadása megtörtént ugyan: de a pénztáré nem — mert az előbbi titkártól a pénztári napló meg volt ugyan, de a szükséges mellékletekkel ellátott számadás az egyleti pénzek kezeléséről hiányzott. Ennek következtében a választmány elhatározá, Thieriot tanácsos és Brenner titkár urakat felkérni, hogy Rowland urat az okmányokkal ellátott számadásnak négy hét alatti be-  
küldésére szólítsák fel.

## 3.

Jelentés Pozsony sz. k. város Tekintetes Tanácsával tárgyalat értekezésről, miszerint a legközelebbi erdészegyleti közgyűlés a magyar természet-vizsgálók ez idei, Pozsonyban tartandó gyűlésével egy időben tartassék meg.

Mack tanár közli, hogy Pozsony sz. k. város Polgármestere oda nyilatkozott, miszerint a Tanács a gyűlést legnagyobb vendégszeretettel fogadandja és egy külön küldöttséget nevezett ki, mely úgy a magyar ter-

mészet-vizsgálók, mint a magyar erdész-egylet illő fogadásáról gondoskodják.

Ezek után Wessely alelnök úr nyílvánítja, miszerint a bécsi birodalmi erdész-egylet szinte a magyar erdész-egylettel közösen tartaná meg Pozsonyban legközelebbi közgyűlését ha szíves fogadtatásra számolhatna.

A választmány kinyilatkoztatja, hogy azon esetben, ha a birodalmi erdész-egylet ez ügyben írásbeli kérdést intézend a magyar erdész-egyletkez ettől a testvéries fogadtatás biztosítékát nyerendi.

#### 4.

Jelentés azon intézkedésről, mely a Wagner Károlylyal kötött egyezmény nyomán az „Erdészeti lapok” kiadása körül történt; és ki bizatott meg a kiadás vezetésével?

Az egyleti titkár közli, hogy Wagner úr ezen egyezkedés értelmében egy előfizetési felhívást állított össze és azt a titkári hivatalnak megküldé, mely kinyomatván, szét küldetett. Az „E. L.” kiadásának vezetése az egyleti titkárra és Gervay Nándorra ruháztatott; ezen kiadással össze függő teendőkről az egylet irányában a titkár tétetett felelőssé.

#### 5.

Új tagok felvétele.

Zaffauk József, cs. k. főhadnagy, Mathés József, számtartó urak, egyleti tagokul egyhangulag felvétettek.

#### 6.

Smetacek választmányi tag említi, miszerint Rombauer, szigethi cs. k. erdőtanácsos urnál egy favágóeszköz-gyűjtemény léte-

zik, melyet a nevezett úr még gyarapítva az egyletnek megküldeni ígérte.

Miután ezen gyűjtemény az egylethez mindeddig nem érkezett meg: az egyleti titkárnak meghagyatik Rombauer tanácsos urat ennek megküldéseért felkérni.

#### 7.

Mack tanár, Hausegger pénzügyi főtanácsos és ez egyleti tiszteletbeli tag elhunytát jelenti.

Ezen megsomorító jelentés mély sajnálat kifejezése mellett tudomásul vétetik.

#### 8.

Az ügyrend kidolgozására felállított bizottság e tárgyban jelentést tesz.

E tárgy fontosságánál fogva az elnök indítványa folytán a tárgyalás a következő ülésre halasztatott, hogy ezen bizottmányi javaslat minden választmányi taggal megvizsgálás végett közöltethessék.

#### 9.

A titkár jelentést tesz az egylet számára szükséges és megszerzett tárgyakról, kérvén egyszersmind az illető költségek utalványozását.

A jelentés tudomásul vétetik és a 27 ft. 40 krnyi költség utalványoztatik.

### K ü l ö n f é l é k .

**A kinostári főmbányászat (arany, ezüst, réz sat.)  
előszámvetése 1865-re.**

A hivatalosan kiadott előszámvetésből kivonatban közöljük a következőket:

**Részletes kimutatása a kincstári főbányászat bevételeinek és kiadásainak 1865-ben.**

|                                        | Magyar- és Erdély-országban |            |            |            | Általános<br>bányatermék<br>árulási | Többi tarto-<br>mányokban | Összesen |
|----------------------------------------|-----------------------------|------------|------------|------------|-------------------------------------|---------------------------|----------|
|                                        | Selmeczi                    | Szomolnoki | Nagybányai | Kolozsvári |                                     |                           |          |
|                                        | i g a z g a t ó s á g       |            |            |            |                                     |                           |          |
|                                        | f o r i n t a. é.           |            |            |            |                                     |                           |          |
| <i>Bevétel</i>                         |                             |            |            |            |                                     |                           |          |
| Eladott járadéki anya-<br>gokért ..... | 4026335                     | 1662626    | 2177136    | 1448300    | 1851307                             | 3537172                   | 14702876 |
| Eladott üzleti anyagokért              | 177173                      | 93005      | 89409      | 55165      | —                                   | 43678                     | 458430   |
| Élelmezési tárgyakért...               | 595221                      | 77148      | 181819     | 14040      | —                                   | 56298                     | 924526   |
| Szertári .....                         | —                           | —          | —          | —          | —                                   | 200                       | 200      |
| Egyéb bevételek .....                  | 46519                       | 23107      | 31836      | 10932      | —                                   | 22720                     | 135114   |
| Összeg...                              | 4845248                     | 1855886    | 2480200    | 1528437    | 1851307                             | 3660068                   | 16221146 |
| <i>Kiadás</i>                          |                             |            |            |            |                                     |                           |          |
| Felvigyázók bére .....                 | 85501                       | 10454      | 13742      | 16893      | —                                   | 60327                     | 159917   |
| Munkások .....                         | 738057                      | 133289     | 255466     | 212487     | —                                   | 1240479                   | 2579778  |
| Állati erőre .....                     | 116485                      | 24745      | 26840      | 21091      | —                                   | 17547                     | 206708   |
| Gépekre .....                          | —                           | 140        | —          | —          | —                                   | 13371                     | 13511    |
| Járadéki anyag .....                   | 2116018                     | 1295531    | 1269961    | 860773     | 1770922                             | 281286                    | 7594491  |
| Üzleti .....                           | 607993                      | 191318     | 352803     | 187533     | —                                   | 1001907                   | 2341554  |
| Élelmi szerek .....                    | 777056                      | 98632      | 219410     | 21836      | —                                   | 99775                     | 1216709  |
| Szertári tárgyak .....                 | 106321                      | —          | 34648      | 5347       | 350                                 | 29227                     | 175893   |
| Egyéb kiadások .....                   | 284909                      | 45588      | 94487      | 105889     | 34250                               | 376967                    | 942090   |
| Összesen...                            | 4832340                     | 1799697    | 2267357    | 1431894    | 1805522                             | 3120886                   | 15230651 |

**A kincstári fémbányászat tőke-érték elemeinek átnézete 1863-ik év végén.**

|                                       | Ingatlan va-<br>gyon és tör-<br>vényes jogok-<br>ban | Leltári sze-<br>rekben | Üzleti  | Termelt | Pénztári<br>készlet | Összeg   |
|---------------------------------------|------------------------------------------------------|------------------------|---------|---------|---------------------|----------|
|                                       | a n y a g o k b a n                                  |                        |         |         |                     |          |
|                                       | f o r i n t a. é.                                    |                        |         |         |                     |          |
| Selmeczi igazgatóság .....            | 256422                                               | 179068                 | 564606  | 2236824 | 237476              | 3474396  |
| Szomolnoki „ .....                    | 69899                                                | 19618                  | 157245  | 566756  | 3191                | 816709   |
| Nagybányai „ .....                    | 364732                                               | 152369                 | 212001  | 2032365 | 196409              | 2957876  |
| Kolosvári „ .....                     | 390571                                               | 23753                  | 116320  | 865450  | 76718               | 1472812  |
| Bányatermék árulási igazgatóság ..... | —                                                    | —                      | —       | 1129370 | 146125              | 1275495  |
| A többi osztrák tartományokban .....  | 1554195                                              | 639602                 | 583955  | 3157438 | 140527              | 6075717  |
| Összesen ...                          | 2635819                                              | 1014410                | 1634127 | 9988203 | 800446              | 16073005 |

Az 1864-iki előszámvetés meghatározása óta, következő változásokon ment keresztül a bányabirtok:

*Eladattak:* Csehországban a Miesi és Bleistadti ólombányák; — Magyarországon a Sojori, Erdélyben a Valye Arszului és Kisbányai arany és ezüst bányák.

*Felhagytak:* Salzburgban a Böcksteini, Raurisi, Lendi, Zellam-Seei és Mühlbacher arany, ezüst, réz, ólom, ón, kén és gálicz-bányák; Csehországban Schlaggenwald; Magyarországon Rézbánya és az Oravicai ministeri végrehajtó bizottság, Horvátországban Radoboj; Erdélyben az Offenbányi próbaház.

Ezen változásokat tekintetbe véve következő:

**A kincstári többi fémbányászat pénzkezelésének összehasonlító átnézete 1864- és 1865-ben.**

| Előszámvetés                                           | Bevételek |                 | Kiadások |                 | Tiszta jövedelem  |         |
|--------------------------------------------------------|-----------|-----------------|----------|-----------------|-------------------|---------|
|                                                        | rendes    | rendki-<br>vüli | rendes   | rendki-<br>vüli | rendes            | összes  |
|                                                        |           |                 |          |                 | kezelésből        |         |
|                                                        |           |                 |          |                 | f o r i n t a. é. |         |
| 1864-ben . . . . .                                     | 17339942  | 195218          | 16099248 | 373836          | 1240694           | 1062076 |
| A változások kö-<br>vetkeztében le-<br>vonva . . . . . | 151017    | 139061          | 173118   | 162539          | 22101             | 45579   |
|                                                        | 17188925  | 56157           | 15926130 | 211297          | 1262795           | 1107655 |
| 1865-ben . . . . .                                     | 16221146  | 45699           | 15230651 | 296024          | 990495            | 740170  |
| 1865-ben jobb ..                                       | —         | —               | 695479   | —               | —                 | —       |
| „ rosszabb                                             | 967779    | 10458           | —        | 84727           | 272300            | 367485  |

A kezelés eredményének megítéléséhez, az elősorolt pénzügyi elemek közül legalkalmasabb a tiszta jövedelem vagy is a bevétel fölöslege.

A fentebbi számítás szerint az 1865-iki tiszta jövedelem 272,300 ftal kisebb az 1864-ikinel.

|                                          |                   |
|------------------------------------------|-------------------|
| Ezen jövedelmi csökkenéshez a Bleibergi, |                   |
| Raibli és Pribrami ólombányatelek .....  | 217,204 forinttal |
| Az Agordói rézbányatelep .....           | 19,595 „          |
| A Herrengrundi „ .....                   | 12,056 „          |
| A Szomolnoki rézhámor .....              | 66,872 „          |
| Összesen...                              | 315,727 forinttal |

járulnak, mely összeget azonban az arany és ezüst  
bányák még pedig:

|                                   |                  |
|-----------------------------------|------------------|
| a Selmeczi Oberbiberstollen ..... | 37,184 forinttal |
| a Nagybányi Verezvív.....         | 25,855 „         |
| „ Kereszthegy .....               | 15,804 „         |
| és az Idriai kénésótelep .....    | 8,618 „          |
| Összesen...                       | 87,461 forinttal |

272,300 ftra lohasztják.

A kincstári fémhányászat üzletének átnézete  
az üzleti erő, termelés és jövedelem következő váz-  
latából vehető ki.

A kincstári bányászat ezen ága 1865-ben 71  
bánya-, 38 kohó-telepet és 79 segédmű-intézetet  
foglal magában s 275 hivatalnokot, 716 felvigyá-  
zót 19,850 munkást foglalkoztat. Ezek közremun-  
kálásával 8,430,000 mázsa ércztartalmú kő jön nap-  
világra, melyből ..... 1,536,000 mázsa  
ércz és mara választatik ki műtani eljárás mellett.  
Ehhez járulván a magánybányákból vásárlandó .. 132,000 „  
az összes... 1,668,000 mázsa

éreczből különféle kohászati és vegyészeti uton a  
következő eladható termékek nyeretnek:

|                        |   |                         |
|------------------------|---|-------------------------|
| 1,953 pénz font arany; | } | 10 mázsa Kobalt;        |
| 75,381 „ ezüst;        |   | 40 „ Nikl;              |
| 2,017 mázsa kénéső;    |   | 57 „ sárga urán festék; |

|                      |                       |
|----------------------|-----------------------|
| 1,410 mázsa cinóber; | 27 mázsa vismuth;     |
| 11,873 „ nyers réz;  | 10,000 „ vasgálicz;   |
| 15,898 „ rézárú;     | 288 „ rézgálicz;      |
| 43,111 „ ólom;       | 12,045 „ kénsavany;   |
| 48,329 „ ólmag;      | 135 „ sósavany;       |
| 24,823 „ kén;        | 858 „ salétromsavany; |
| 1,200 „ dárdany;     |                       |

Ezen termékek összes pénz értéke ..... 8,032,728 forint  
az ágiót nem számítva, az összes rendes és rend-  
kívüli kiadásokat levonva ..... 740,170 „  
pénzfelesleg reméltetik. Ehhez adván az új építke-  
zésekre s egyéb az államvagyon nagyobbítására  
fordítandó ..... 249,968 forintot  
az adó és egyéb közköltségek fedezésére szükséges 76,077 forintot

összesen... 1,066,215 forint

leend az 1865-ik évi tisztajövedelem, mely összeg-  
ből minden, a benne részes munkásra átlagosan  
54 ft. jön. —

Ezen elősorolt számokat, melyek a kincstári bányászat ezen  
ágának üzleti erejét, termelését és pénzkezelését a legérthetőbben és  
közvetlen összefüggésben adják elő — figyelemmel átnézve;

és hozzá adva a 740,170 ftnyi tiszta jövedelemhez a nemes  
fémek agio értékét, mely csak 10 %-kal számítva 408,066 ftot teszen;

továbbá a kincstári bányászat ezen üzleti ágának — mely a  
legszegényebb hegyes vidékeket fentartja, adóképpessé teszi s a nem-  
zeti vagyonhoz évenként 8,032,728 ftal járul — termelési értékét  
közelebről szemügyre véve;

ismerve más részt, mily összefüggésben áll a bánya és kohó-  
kezelés a kincstári erdők jövedelmével;

meggondolva, hogy a majdnem 20000-nyi műtani képzettséggel bíró munkás tekintélyes s többfélekép használható elemekkel tartamosan szaporítja az állam véderejét;

még egy tekintetet vetve a bányászat ezen ágának becses és ritka termékeire;

meggondolva ezek után, hogy a kincstári bányászat éppen ezen ága a magány bánya iparosok versenyét legkevésbé sem akadályozza, sőt sok helyütt a magány ipart lehetővé tette és előidézé, jelenleg pedig támogatja és az elnyomatástól oltalmazza, miután a számos magánybánya tulajdonosoknak, — kik fêmeik feldolgozásához szükséges kohászati intézetekkel, vagy az ezek felállításához és üzeméhez szükséges tőkékkel nem bírnak — alkalmat nyujt bányatermékeiket valódi értékükben pénzzé tenni;

méltányolva végre, hogy éppen a legterméketlenebb hegyek közé is, majdnem egyedül a bányászat által lehet némi nemzet-gazdasági mozgalmat — erkölcsiséget és művelődést terjesztve — létrehozni;

meggondolva tehát mind ezeket, könnyen belátható azon hivatás fontossága, melynek az álladalom a kincstári fém-bányászat üzemével felel meg, és hogy a jelenlegi, a bányaiüzletre minden tekintetben kedvezőtlen kereskedelmi körülmények közt a bányászat ezen ágától — mely 1865-ben a nélkül, hogy egyéb álladalmi segéd eszközöket venne igénybe 740,170 ft. tiszta jövedelmet nyujtand — az összes üzleti és befektetett tőkék valami különös kamatozása nem követelhető.

Mindazon által kielégítő eredményhez jutunk, ha a kincstári többi fém-bányászat jövedelmét a befektetett üzleti tőkével hasonlítjuk össze:

**A kincstári fém-bányászat és kohászat üzleti tőkéinek és 1865-ki tiszta jövedelmének mérlege.**

|                                                    | Összes üzleti tőke | Tiszta jövedelem |        | Tőke kamat |        |
|----------------------------------------------------|--------------------|------------------|--------|------------|--------|
|                                                    |                    | rendes           | összes | rendes     | összes |
|                                                    |                    | évi üzletből     |        |            |        |
|                                                    |                    | forint a. é.     |        | százalék   |        |
| Austria.....                                       | 81113              | 10236            | 2236   | 13         | 3      |
| Salzburg.....                                      | 60639              | 17980            | 17980  | 30         | 30     |
| Tirolis.....                                       | 907386             | 6499             | 6142   | 1          | 1      |
| Karinthia.....                                     | 346451             | 15661            | 15661  | 5          | 5      |
| Krain.....                                         | 1173298            | 148624           | 148624 | 13         | 13     |
| Velencze.....                                      | 641849             | 90457            | 75457  | 14         | 12     |
| Gácsország.....                                    | 119072             | 21854            | 21434  | 18         | 18     |
| Magyar „.....                                      | 7248981            | 308940           | 162343 | 4          | 2      |
| Erdély „.....                                      | 1472812            | 96588            | 96588  | 7          | 7      |
| Cseh „.....                                        | 2745909            | 227871           | 147920 | 8          | 5      |
| Általános bánya termék-<br>áruslási igazgatóság... | 1275495            | 45785            | 45785  | 4          | 4      |
| Összeg...                                          | 16073005           | 990495           | 740170 | 6          | 5      |

Az 1865-ki előszámvetés szerint az agiót nem tekintve — 6% a kamat; mely a rendkívüli kiadásokat — új építkezések stb. — abból levonva 5%-ra csökken; hozzá adván azonban az agió értékét, 10%-kot, a kamat 7—8%-ra hág és ezen fokon annál biztosabban fog megmaradni, mennyivel inkább fog siettetni a kevésbé jövedelmező telepek eladása vagy felhagyása. S.